

Abnegat le-
gen et pro-
phetae.
at historijs esse mandata.

Corruptelæ genus, etiam explanationibus suscepit intellectum. Qui-
dam autem ex ipsis nec corruptere iam scripturas dignati sunt, sed peni-
tus abnegare, legem scilicet & prophetas; & obtutu impia huius assentio-
nis, in ultimum perditionis gurgitem deuoluti sunt. De quibus hæc suffici-
entia.

ECCLESIASTICAE HISTORIAS
Liber Sextus.

De persecutio Seueri. Cap. I.

Severus.
August.

AT cum Seuerus erga perfecitionibus agitaret ecclesias, pre-
claræ à militibus Christi pro pietate certamina martyri gereban-
tur, præcipue tamen apud Alexandriam: quæ ex omni Aegy-
pto ac Thebaide, velut in quoddam stadium pietatis, athletæ
deducebantur, qui pro suppliciorum mortisq; patientia conlequebantur
Deo immortalitatis coronas.

De martyrio Leonidis patris Origenis, & de ipsius Origeni à puer
institutione. Cap. II.

Ann. Dom.

IN quibus & Leonides Origenis pater pro martyrio Christi capite ple-
204.
xus, teneræ adhuc ætatis supradictum puerum dèrèliquit. Quicq; qual-
Leonides p. bus animis ex ea erga diuinæ legis studia uiguerit, non erit importunum,
ter Origenis paucis expondere: præcipue quia & apud quamplurimos opinio de eo cele-
berrima peruulgata est. Et si quidem uelit quis omnem uitam uiri huius lie-
rarum tradere monumentis, certum est quia tanta fuit de eo, ac talia, quæ &
proprium opus requirant. & ociūm. Nos tamen in praesenti, quanta possumus
breuitate, inseremus hunc operi, etiam que ad ipsum spectant, pauca de
multis, que uel ex ipsius epistolis ad nos usq; feruatis, uel ex aliorum histo-
rijs indicata cognouimus. Cuius gesta, si res patetuerit, etiam ex ipsius cuna-
bulis digna mihi uidentur prosterit memoria. Decimum namq; impe-
rii agebat Seuerus annum. Alexandriæ uero pro idem tempus, omnique Ae-
gypto præfidebat Lætus, episcopatus in ea post luctuam Demetrius su-
pi. Demetrii.
leceperat, cum supra modū accenso perfecitionis incendio, & multis ea tem-
pestate martyrio coronatis, in tantum ardorem capessendi martyrij puer-
us episcopus tunc adhuc Origenes exarerat, ut sponte se periculis ingeneret, & alijs
Alexand. in certamine positis, præcepis in medium rueret, ita ut infectari ipsam mor-
tem, & rapere uelle uidetur: quam & adipisci omnibus modis potuisse, n*on*

Ann. Dom.
191.
Origenes a-
uidus marty-
rii etiam
puer.

Letus p*ro*f*e*st*or*us
Aegypt*us*
pi*o*. Demetrii.
in certamine positis, præcepis in medium rueret, ita ut infectari ipsam mor-
tem, & rapere uelle uidetur: quam & adipisci omnibus modis potuisse, n*on*

si quod dispensatione Domini, ad utilitatem multorum, putatur, pro toti-
us ecclesiæ ædificatione, seruatus per sollicitudinem matris, que gloriose
mortis eius desiderio impeditum. Quæ cum primò materni ei obsecrationi-
bus supplicaret, ut sibi consuleret, ut parceret matris: & ille ex his precibus
inflammatus ad amorem martyrij redderetur, maxime ex eo quod patrem
iam teneri cognouisset in uinculis, & ipse properè focius effici uinculorum
eius ac martyrij festinauit, arte quadam materni affectus inhibetur. Etenim
cum maturare eum uelle, et ante lucanum prouerpere ad agonium certami-
na praefensisse, non solum cubiculum filij dormientis ingressa, omnia eius indu-
menta, quibus procedi ad publicum poterat, furata subraxit, ut per hoc do-
mi residere necessitate cogeretur. Ille maternis impeditus dolis, cum nihil
animat p*ro*p*te*r nos aliud aliquid uelis. Hæc sunt prima puerilia Origenis rudimen-
ta: hic ludus eius infantia: hæc à tenero religionis & pietatis iudicia. Talis
in eo

LIBER SEXTUS.

761

in eo erga Deum coaluit affectus. Hinc iam lectionis se coepit diuinorum uo-
luminis mancipare, & in eruditioribus fidei diuinæ semetipsum haud se-
gniter exercere: quoniam quidem iam & à parente in his imbui cooperat,
qui ei sensim inter seculares libros, quibus in prima ætate eruditiebatur, eti-
am nostrarum scripturarum nonnulla interim legenda subiiciebat. Tum de-
inde paulatim eiam præferre hęc scholaribus studijs commonebat. Iam in-
de etiam lectiones exigere per dies singulos, & memorie commendare puer-
rum non inuitum, imo potius erga hæc discenda promptiore cogebat:
quippe qui legens hæc, non solo simplici intellectu uidetur esse conten-
tus, sed negotia parti de scriptura senibus ac questionibus commoueret,
inquirens ab eo, quid libi uidetur, quod per spiritum sanctum scriptura di-
ligeretur, uel quid diuinis consilii tegat simplicitas ista uerborum. At il-
le simulabat quidem increpare eum, & uerat ultra ætatem aliquid quæ-
tere apud semetipsum tamen incredibiliter exultebat, omnipotenti Deo
gratias referens, qui ei talis sobolis esse donauerit patrem. Deniq; frequen-
ter dicitur dormienti pueru, religiosus ac sollicitus superueniens pater, ope-
rimentum pectoris detraxit, & uelut Dei spiritu intus incluso pectus eius
tanquam templum quoddam ueneratus, & demulcentis oculis abscessisse,
beatum semetipsum à Deo effectum, pro tanto prolis felicitate gratulatus.
Hæc & multa his similia in uerili ætate Origenis exitissimæ memoratur. Ve-
nerat puer eius martyrio consummatus est, puer ipse cum matre uidua &
sexalij parvulus fratris septimumdecimum agens ætatis annum, in sum-
ma facultatum penuria derelictus est: quoniam quidem census paternus,
qui uel maximus fuerat, fisco per proscriptionem sociatus est. Nec tamen
ei defuit omnipotens Dei prouidentia. Ob insigne namq; uel literarum,
uel religionis studium, a quadam nobili & locupletissima feminâ familiariter
ter foueri coepit. Quia tamen Paulum quandam Antiochij ortum, antiquè
hærcælos famosissimum sectatorem adoptiuum domui sue illo in tempore
habebat qui adolescentul Origenes, cum necessitatē haberet apud
predictam feminā nona degere, documentū iam inde à pueru fidelissimæ
& catholicae suæ mentis ostendit. Nam cum ad suprà dictum uirum, uelut
ad magistrum & summī nominis doctore, per dies singulos immensè mul-
tidines conuenirent, non solum hæreticorum, uerum & ex nostris multo
rum, pro eo quod eruditio eius summa ab omnibus cederetur, nullo tam
pauci, uel pro honoris gratia, uel etiam pro necessitate coniunctionis flecti
potuit. Origenes, cum eo fatem in oratione consistere. Ita ei à prima ætate
Ecclesiastice regulæ obseruantia honorabilis fuit, & hæreticorum societas Origenis fit
exercibilis: uel ipse in quoddam loco operis sui ait, quia hæreticorum ex-
cranda doctrina est. Nec tamen deerat ei erga communes literas studium,
in quibus pater eum eruditum tradiderat, sed exercebatur & in his mul-
to attentius etiam post consummationem patris. In arte namq; Grammati-
ca ita fuerat institutus, ut & ad docendum plenè sufficeret, & ex hoc ei quæ
ad necessitatē transfigendæ domus uidebantur necessaria, pararentur.

De eo quod à puer uerbum Dei predicabat. Cap. III.

Verum cum præfet et auditorio, & Grammaticam doceret, sicut ipse in
quibusdam scriptis suis refert, & cum ecclesiæ apud Alexandriam ma-
gisterij decesset officium: cumq; omnes deturbati persecutorum minis & fe-
rocitibus aufugissent, aliquanti gentilium conueniebant ad Origenem,
tunc adhuc Grammaticam docentem, audire ab eo uerbum de nostra fide
ac religione cupientes. Quos ille non solum ad fidem de perfidia conuer-
tabat, uerum etiam perfectæ uitæ institutionibus informabat. Quorsum primus
CC 5 extitit

Paulus Am*io*
tiochenus.

Cōuenit ēē
tiles ad Chri
stum. Plutar
chus.
Heracl.
Ann. Dom.
285.
Aquila pra
fectus Aegy
pii. Origenis
celebrat.
Officia eius
erga marty
res.

Periclitatur
inter eib⁹.
cos.

Hic est, qui
quale habet
uerbi, talem
habet uitam:
Et quale h.
bet uitam: non
est in anti
catochim.
norum Par
tens.
Clementis.

Iudas de se
putans da
meli.

exitit Plutarchus, qui per ipsum conuersus ad fidem nostram, nō soldū per
fecte utē instituta feruauit, uerum etiam (quaē est summa beatitudinis) mar
tyrī conlectus est palmam. Secundus cum hoc fuit Heracl., & natura
Plutarchi frater, & meritiss. Qui cum ab eo in fide nostra atq; scientia, sed &
uite prioris institutionibus ad pefectum fuisset instructus, Alexander in
ecclias praeſte post Demetriū subrogatus est. Sed ea tempeſtate qua A
quila Alexandriæ atq; Aegypto präsidente pefectionum tables increſce
bat, octauumdecimum Origenes agebat aetatis annum. Quo intemore
perfamolissimum apud omnes, uel incredulos, uel fideles, domi forisq; no
men eius effiectum est, p̄cipue perid, quod sanctos omnes in confes
sione uinculis poſtos, non solum sermone & cohortatione perfecta, & spiritu
tali doctrina ad martyrium roborabat, uerum etiam multos suis officiis ac
ministeris è uinculorum poenitē & squalore carceris subleuabat. Sæpe don
que etiam ante tribunala iudicium, & in ipsiis eorum cruciatibus aderat, ad
uersus prophanas interrogations iudicium, affectu eis ac mente compatil
ens, uultuq; & nutibus, si dici potest, uel firmiores eius responsiones subj
cere gesiunt. Sed & cum sententiam suscepissent, eadem fiducia utebatur,
omnibus se periculis inferens: nec trepidans pefectoribus intuentibus,
extremis quoq; osculis martyres salutare, ita ut nonnunquam pro his etiam
impetus in eum gentilium fieret, sed diuina dextera cum admiratione omni
um protexcus euaderet. Verum nec enumerari facile, nec referri potest, quo
ties, & quam crebro, imo per singulos penè dies de quantis eum, & qualib
us periculis, dum erga peficationem uerbi Dei impiger & prompueret,
eadem illa diuina dextera conseruauit: quoties in inuidis poſtos, qui eum
ad interficiē effugit. Et intantum aduersum se, dum in Dei opus prom
puit eius, in infidelium concitat inianiam, ut turmaq; militum disposita, do
mum eius, in qua commanere uidebatur, obſiderente nec tam eum cap
reaut tenere potuerint, diuina protectione feruatum. Tanta rabies contra
eum mentes hominum inclefuerat, pro hoc solo quod plurimos per eum ui
debant ad fidem nostram ab incredulitate conuerteri. Et in tantum quotidie
aduersus eum pefectio cumulabatur, ut tota urbs maxima Alexandria
eum tegere non posset, sed de domo ad domum transire: & tamen undiq
fugaretur, cum postea uiderent per loca singula multitudines plurimas per
eum ad fidem Dei sociari. Obiuebat autem hæc, quia non solum in uerbo
erat ei perfecta doctrina, uerum etiam in opere consummata disciplina pre
bebat exempla, & dicebat, (sicut aiunt) de eo, quia t̄ hic est, qui quale hab
et uerbum, talem habet & uitam: & quem habet uitam, tale habet & uer
bum: quoniam quæ docet, agit: & quæ agit, hæc docet. Manifeste autem &
evidenter aderat ei diuina gratia, per quam innumeros ad imitationem sui
in fidem Dei provocabat. Vnde & uidens Deni eritus episcopus, quod ad
ipsum p̄cipue doctrinæ gratia, & peficationis uerbi Dei, multitudines
plurimæ conuolarent, catechizandi ei, id est docendi magisterium in eccl
esi tribuit. Quod primus post Apostolos apud Alexandriam Pantenus, se
cundus per ordinem Clemens, tertius administrauit Origenes ipsius disci
pulus Clementis, qui Clemens in opere sp̄uorū, etiam tempora, in quib
us libros describēbat, in processu designauit, & ad finem imperii Com
modi pertendit. Vnde certum est, quod Seueri tempora hæc ipsa quæ nunc
habemus in manibus, continebant. Qua tempestate etiam Iudas quidam
scriptor alius, de septimanis quæ in Daniele referuntur, differuit, qui & ipse
decimū Seueri Imperatoris annum regni commemorat. Is etiam diuina
tā antichristi prefentiam iamiamq; astimans imminentem ex pefectionum
nimietate, multorum ex nostris fideliū animos perturbauit. Igitur Origen
es,

nes, iniunctio sibi à Demetrio episcopo magisterij officio, Grammatica scho Origenes
lam negligere copit, magis se uerbo Dei conferens. Vtitur fani etiam confi Christum
lio non puerili bibliothecam Gentilium librorum tradit cuiusdam fideli ami docet,
co pactus cum eo quatuor libri obolos ex eius precio per dies singulos in
feri, quo scilicet nec grauis esset cuiq; in sustentanda uictus necessitate, nec
congregatam pecuniam domi reseruare uideretur. Igitur in talibus institu
tis plurimum temporis exigens, uita, moribus, exercitijs, per omnia Christi
anus philosophus habebatur, & pro iuueniibus cupiditatibus reprimen Christianus.
tis, & pro sapientia profectibus capessendis, die nocte & arctioribus le ab
sentiencia constringeret frenis, & indeſinenter diuinorum librorum medita
tionibus inhaereret, in abstinentia pluita, in ieiuniis indeſinentibus, in ut
glossis penè iugibus, ita ut si quando parum aliquid somni necessitas natura
lis exigeret, hanc ille non supra statum, quo omnino nullo utebatur, sed fu
tra nudi soli dependeret superficiem. Ante omnia uero, p̄cepta Euange Qualem uia
lia, & uoces Salvatoris, summo amore & studio impendas esse censebat, tam gesserit.
quibus p̄cipitur, duas tunicas nō habendas, neq; calciamentis utendum,
neq; de cratini cogitandum: quæ illi singula summa cum diligentia et fide
contendebat explere, & supra uires atq; atatem suam, secundum Apostoli
monita, in frigore, & nuditate agones patientiae desudabat. Ita cunctis audi
toribus suis renuntiandi omnibus qua possidebant, & beata paupertatis
præbebat exempla. Erat igitur per hæc charus omnibus, & acceptus. In hoc
uno trifles quam plurimos reddens, nonnullos offendens, quod cupientes
de facultatibus propriis aliquid sibi saltē uictus gratia ministrare, pro di
ſtricta continentia disciplina refutabat, cum utiq; pro labore quo in uerbo
Dei desudabat, nō solu duplici secundū Apofolū, sed & multipli ho
nore dignus ab omnibus diceretur. Sed ille honorem sibi summum in con
tinencia deputabat. Deniq; & per multos annos tradidit absq; omni calcia
mento nudis incessu illi uochijs, uini quoq; usum, ceterorum similiū, nisi
ea sola qua uitæ necessitas depositebat, nullum penitus habuisse, usq; quo
incommode stomachi, imo iam penè periculo cogeretur. Talibus igitur ui
te atq; instituti sui exemplis infotmans eos, quos a gentili uita & stulta phi
losophia ad ueram Christi philosophiam sapientiamq; conuertebat, non so
lum in intimis anima arcanis fidem habere docuit per hoc, quod geri ab eo
uidebat quæ docebantur, uerum etiam ad martyrii eos amorem per ea qui
bus quotidiano roborabant exercito, provocabat. Ex quibus & multi
comprehensi in pefectione, palmam martyrii consecuti sunt.

Quanti per ipsum ad eū martyris sunt. Cap. IIII.
In his primis erat Plutarchus, de quo paulo superius memorauimus. Plutarchus.
Quem cum uidisset populus ad mortem duci, & assistere ei Origenem, Origenis dia
qui horatu suo ad magnanimitatem animos eius erigeret, uelut mortis eius ſcipulus, m̄x
autem dicerere eum penē & intercere vulgus firuerat, nisi & tunc ope vī.
diuine prouidentię & furentium manibus fuisset ereptus. Post Plutarchum
martyr secundus ex Origenis discipulis efficitur Serenus. Tertius ex eius ni Serenus.
hilominus auditorib. Heraclides martyro coronatus. Quartus Heros neo Heraclides.
phytus. Nam superior Serenus adhuc catechumenus consummatus est. Heros.
Quintus eiusdem schola martyr efficitur alius nomine Serenus, qui post Serenus.
multa supplicia pro Christo etiam capite plexus traditur. Sed & mulieres Baptismus
plurima, in quibus erat quædam Rhais catechumena, de qua ipse in quo ignis
dam loco ait, quod ignis baptismum confequuta est.

De Potamieno. Cap. V. Potamieno
Sed & Potamieno famosissima fœminarū & martyrum, & ipse eius car
dicipula O
Sufex Casilides. Etenim in nostra uice memoria ac incolis loci perennis ngenit
uitutum

uitutum Potamienæ fama celebratur, quod immensos & innumeros agnos primò pro virginitate & pudicitia defuda terit; deinde etiam pro martyrio exquisita atque inaudita tormenta pertulerit, atq[ue] ad ultimum unā cum ueneribili matre Marcella ignis supplicij consummata est. Tradunt igitur Aquilæ (hoc enim erat tyrannei iudicis nomen) postea quā crudelibus eam supplicijs lacerauerat, ad ultimum ob iniurias & nobilitatis eius, & castitas tis communatum esse Potamienæ, quod eam uel crudelissimis gladiatoriis, uel impudicissimis lenonibus tradaret. At illam, cum ab ea quid mallet uel quid eligeret quereretur, protulisse adulterum tyrannum uocē liberam, quia ob superstitionem Romanū ritus sacrilegia uidetur, & video sine mora in eam latam esse sententiam. Cumq[ue] Basilides unus ex his quibus implere spiculatoris officium mos esset, suscepit eam duceret ad supplicium, ac nul titudo impudicorum pariter & impiorum Potamienæ uerbis & iniurijs co narect illudere, Basilides abigere impudentius irruentes, ac deturbare cœ pichumanitas & miserationis obtenuit. At illa religiosum uru uotum erga se & propositum humanitatis amplexa: Certus esto, inquit, quod cum abie ro ad Dominum meum, sine mora boni huius tibi remuneratione parabo. Politeca autem uerba cōstante suscepit statuta supplicia, picis calida pa latim per artus ac membra diffusa, & hoc modo beata uirgo è terris migravit ad celum. Non multis autem post diesbus, Basilides cum inter collegas fuos ob causam quandā iuramentum posceretur, ait sibi non licere omnino iurate, pro eo quod esset Christianus, & hoc publice fatebatur. Loco exulta tus est primò dicere: tunc deinde cum constantius affirmaret, pertrabuit ad tribunal; ubi cum perseverasset in confessione, vinculis traditur. Tum uero uistantibus eū nofis, & causam subitè & claudabilis huius permutationis inquirentibus, dixisse traditur, quod Potamienæ post diem tertium martyrij sui, noctu alsilens coronæ capitū suo imposuerit, dicens, deprecatus se pro ipso Dominum, & impetrasse ut secundum quod scriptum est: Qui recipit martyrem, mercedem martyris consequatur. Quibus auditis, confestim fratres signum ei Dominicum tradunt, & die postera ob Domini martyrium capite puniunt. Sed & alijs pluribus per illud tēpus apud Alexandriam con discipulis suis, cum quibus uerbo Dei in Originis schola operam dederat, Potamienæ, simile munus traditur præstabilitate, alsilens eis per uisum, & coro nas martyrij im petratas à Domino deferens. Sed de his ita sufficiunt.

Igitur per fidem tempus cū docendi officio apud Alexandriam praesertim Origenes, gestum quid ab eo traditur, quod iuuenitis fortassis & minus perfecti sensu videatur, sed perfecta fidei, ac nimis tā castitatis indicium continens. Illud namq[ue] quod scriptum est in euangelio, Quia sunt eunuchi, quise ipsos castrauerunt propter regnum Dei, etiam secundum historiam implendum credit, non solum castitatis ostentu: Verum quoniam persecutio nis tēpore tam in publico quam in occulto ac secreto, & tam uiris quam feminis ueerbum Dei prædicabat, uidelicet quo omnem occasionem utrups maledicti gratia infidelibus uideretur excludere, Dominicam vocem re atque opere in lementis agrestis est adimplere. Cumque pro eo ne ab hominibus laudem quareverit, sed à Deo mercedem speraret, in occulto esse voluisse, latere non potuit, sed rei geltae indicium ad Dementium episcopum pertinet. Isque ingenti primo stupore admiratus est audacis animi uirtutem, tum deinde collaudans fidei eius magnitudinem uel calorem, & tam grande in opere Dei propositum: Nunc nunc maximē ait, ecce operi doctrinae & prædicationis insiste, quando aduersari nulla obmetandi suspicio derelicta est. Sed tunc quidem talis erat Dementii sententia, cum

Demetrius
alexandri=

tia, cum nifil animos incerstet, quod recti iudicij regulam in partem alteram declinaret. Postea cum uidissem adolescentis famam fatis fieri claram, & magno eis domi forisq; praeconio extollit, humanae infirmitatis aliquid postmodum capit. Nam cum apud Palafinam pricipi & eminentes inter episcopos triu, id est Hierosolymorum Alexander, & Theophilus Cæstorum, ac summo eum sacerdotio iam iamq; dignum probarent, idq; dignissi. muidet Ori- me factum ab omnibus laudaretur, & ne sic quidem dignus honor sapienti. triu. hic ferme Demetrium: & non inueniens in eo causam alterius criminis, hoc postmodum criminis loco protulit, etiam in illos culpam, qui eum ordinaverant, conatus inflesteret. Sed hec postmodum gesta sunt. Tunc porro Ori genes apud Alexandriam doctor ecclæsæ valde charus habebatur, omnibus quos fama eius ad audiendum eum conuenire prouocabat, uerbum Dei prædicans, sicut Apostolus dicit, opportune, importune, per diem, per noctem, publice & priuatum, telut abfelsis omnibus impenitentis, liber prosius, & cum omnifiducia rem gerebat. Cum uero decem & octo annis Seuerus tenuerit imperium, Antoninus ei filius succedit. Quo in tempore quam plurimi erant, qui in confessionibus gloriam quaefierant, Dei tamen prouidentia fuerant referuati.

providentia fuerat regalis. De Alexander & Narciso. Cap. VII. 213.
In quibus Alexander (de quo paulo ante memoramus) confessionis tis
Iulio fatis clarus, Hierosolymorum ecclesie subrogatur episcopus, cum uero Hifrol.
per esset adhuc Narcissus, qui prius inibi functus est pontificatus officio. An. Do.
Verum quoniam Narcisi memoriam sermo progediens attulit, cōgratulat. 213.
michi uidetur aliquid de eius gestis insignibus memorare, de quo ab incolis Narcissus
quidem loci per plurima memoria traduntur. Nos uero unum opus eius
memoramus, ex quo cateris quae de eo narrantur, merito fides poslit ad-
hiberi. Accidit aliquando in die solenni uigiliorum Pasche oleum deesse lumen solemnis
naribus cum ea id per ministros innouisset, micer plebi maximus fuit. Sed dies uigiliae
Narcissus fidei fidet, ministris imperat haurire aquam, sibiq; deferri. Cumque rū Pasche.
detulissent, orauit & benedixit aquā, et infundi luminaribus precepit. Tum *Aqua in oleo*
repente miro & feculis inaudito genere uirtutis, natura aquae in oleo pingue *un uera,*
dinem uero, splendore luminum etiam solito reddidit clariorem. Adfi-
dem autem rei a plurimis religiosorum fratum ex eodem oleo quo uer-
sum de aqua fuerat, referuunt est, ita ut ad nos usq; miraculi huius indicium
peruenieret. Et in hoc quidem fidei eius ac meritii habebatur exemplum: ani-
mi uero uirtus quāta in eo fuerit, aliis nibilominus uno ex eius gestis opere
declarabitur. Is nāc cū inter cetera uirtutū suarū bona esset ualde cōstantis
animi, & iusti rectiç indeclinabiliter tenax, quidam ho munculi nequā ma-
lesibi consci, metuentes ne criminum suorum, si arguerentur, non possent
efugere uindicta, præveniunt, & factionibus circumuenire parant eum, cu
ius iudicium uerbantur. Concinnant igitur aduersum eum infame fatis &
noxiū crimen: conueniunt auditores: testes ex semetipsis producent, qui *Instillator*
sub sacramento iuramenta, quæ obiecionebantur confirmarent: quorum unus *criminis Nar-*
cissus la
testis, ita nō igni cōsumeretur, uera se dicere testabat: alius, ita ne regio mor-
bo corrumperetur: tertius, ita ne luminibus orbaretur. Et quamvis ne iura-
mentis quidem istis quisquam fidelium & Deum timentium crederet, eo
quod uita Narcissi & institutio ac pudicitia ab omnib; nosceretur, ipse tamē *Narcissus la*
corum quæ mota sunt, indignitatem ac molestiam nō ferens, simul & secre-
titat. tam ac

tam ac philosophicam uitam semper habere desiderans, subterfugit ecclesię multitudinem, & in desertis locis atq; agellis secretioribus delitescit annis quamplurimis. At non ille magnus diuinę prouidentia oculus quieticit in longum, sed in impios ultionem per ea ipsa quae sibi in periculis fluctuerant maledicta, molitur. Primum namq; ille testis, parua ignis incilla noctis tempeste domo sua succensa, cum omni genere suo, omnīq; familia, flammis ultricibus conflagravit. Alius repente ab imis pedibus uic̄ ad summum capit̄ uterīcē morbo regio quo fuerat imprecatus, repletar atq; consumitur. Tertius autem priorum exitum uidens, & oculum diuinum non se latuisse perspiciens, prorumpit in medium, & audientibus cunctis sera poenitentia uniuersum concinnat sceleris ordinem pandit. Tantis autem lachrymis immensis commissi facinus deflet, & in tantum die noctiū perdurat in fletiōnēs, usquequo luminibus orbaretur. Hiigitur fragmenti sui huiuscmodi

De episcopis Hierosolymorum. Cap. VIII.

An. Do. 205

An. Do. 208

Dios.

Germanian.

Gordius.

Rom. 1.2.

cens.

Ego uindictam, ego retribuo, dicit Dominus.

De Alexander. Cap. IX.

An. Do. 312.

Alexander

adiuutor Nar-

cisi.

V

Erūm cum ipse iam senio fessus, pontificatus ministerio sufficeret non posset, Alexandrum (de quo superius memorauimus) qui iam episcopus alterius loci, diuinā dispensatio in adiutoriū Narcissi sensi euidentissimis revelationibus excoauit. Is namq; Alexander ex gente Cappadocum, ubi erat preclarus urbis episcopus, Hierosolymam adorandi, & fanciūrum locorū uidenti gratia prooperauerat. Quem loci incole, mentes eorum instigante Deo, cum omni amore & officiolarū suscipiunt, cui charitatis & dilectionis nexibus uinctum redire non sinunt domum. Ostendebatur enim euidenter à Domino, non loliū ipse beato uiro Narciso, sed & alijs plurimis per revelationes in plebe, ut ipsum in loco sancte episcopum detinenter. Preterea quod supra cetera omnia magis tertificum fuit, eo die quo ingressurus urbem Alexander nunciatus est, & multitudine fratrum plura extra portas in occursum eius egressa est, uox cœlitus manifestissime omnib; audientibus facta est, dices: Suscipite episcopū qui uobis à Deo destinatus est. Cumq; ex his omnibus euidenter apud cunctos fuisset Dei dispensatio declarata, episcopi urbium uicinarum compertis omnibus quibus de re regi Dei iudicio docebatur residere inibi eum necessariō compulerunt. Ipse ergo Alexander in epistolis suis ad Antinoitas scriptis, quae usq; ad praefens seruantur apud nos, meminist Narcissi tanquam socij & consortis in episcopatu, his ipsis uerbis de eo scribens: Salut uos Narcissus, qui ante me episcopatum huius ecclœ regere cœpit, quiq; mecum positus, orationibus uestris centum iam & sedecim annos uitæ suæ gerit, qui & ipse uos mecum pariter deprecatur esse cōcordes. Et de his quidem talia. Apud Antiochiam uero defuncto Serapione episcopo, Asclepiades loci illius suscepit sedē, qui & ipse unus ex præclaro confessorum numero fuit. Meminist etiam huius ordinationis supradictus Alexander, Antiochenis scribens hoc modo:

Vox ecclœ

Alexandri

epistole ad

Antinoitas.

Asclepiades.

An. Do. 313.

Meminist etiam huius

ordinationis supradictus Alexander, Antiochenis scribens hoc modo:

ALEXANDER SERVVS ET VINCTVS IESV

Christi, beate Ecclesie que est apud Antiochiam, in Do-
mino Salutem.

Releuauit Dominus uincula mea, & carceris huicis mei dilatauit angustias, ex eo quidem comperti sanctæ ecclœ uestrae Asclepiadem, uirum dignissimum, sacerdotium suscepisse. Hanc autem epistolam indicat se per Clemensem Antiochenam ecclœ presbyterum transmississe, scribens in fine epistole hoc modo: Hæc autem uobis Domini fratres scripta transmisi per Clemensem, beatum presbyterum, uirum in omnibus uirtutibus probatissimum, quem nōs etiam uos, & eo amplius cognoscetis. Cuius præsentia apud nos per Dei prouidentiam procurata, & cōfitemuit & auxit ecclœ Dei.

De Serapione & libris eius. Cap. X.

Igitur Serapionis Episcopi eruditii uiri, puto quidem etiam alia opuscula Serapionis apud alios haberi. Ad nos autem illa tantummodo uenerunt, que ad Do- Antiocheni minum quendam scribit, qui in tempore persecutionis à fide Christi rece- episcopi o- dens, ad superstitionem ludicram declinauit. Et ea quæ ad Pontium & Ca- pera, ricum ecclœasticos uiros scribit. Et aliae nihilominus eius sunt ad alios episo- tulas. Sed Scilicet liber uenit ad nos, quem scribit de Euangeliō Petri, ubi ar- guit quadam falsa in eo conscripta, emendare cupiens fratres, qui erant a- pud Rhosum, qui per occasionem scripture ipsius in hæresim declinabant. Rofos Cliv Dignum tamen mihi uidetur, pauca quædam de eius libello inserere, ex qui- bus innoteat, quæ fuerit eius de ipsa scripture sententia. Scribit ergo in quo- dam loco ita: Nos enim fratres, & Petrum & alios Apostolos recipimus, si- cut & Christum. Quæ autem sub eorū nomine falsa ab alijs conscripta sunt, uel gnari corum sensus ac sententiae declinamus, scientes quid talia no- bus non sunt tradita. Ego enim cum essem apud uos, purabam omnes rectæ fidei esse inter uos, & non decuso libello qui mihi offerebatur, in quo nomi- ne Petri conscriptum euangelium ferebatur, dixi: Si hoc est solum, quod in terius inimicū simulatemq; uidetur inferre, legatur codex. Nunc au- tem comperto, quid h[oc]i qui codicem illum legi debere afferunt, prospectu cuiusdam occulta hæresis hoc fieri poposcerunt, sicut mihi dictum est, fe- stinabo iterum uenire ad uos. Nos enim nouimus fratres cuius hæresis fu- ent Marianus, qui etiam sibi ipsi contrarius extitit, non intelligens quæ lo- queretur: quæ etiā uos disceatis ex his quæ scripta sunt uobis, inuestigata per nos ab illis, qui hoc ipsum Euangelium secundum illius traditionem didi- cerant, & successores extiterunt sententiae eius quos nos dixerimus: dixerimus, quia in hac ipsa doctrina, illorum sunt quamplurimi sensus & ab ipsis mutu id est opiniae ati. Nam certum est, quod plurima secundum recti rationem sentiunt de tores. Saluatoris reali uero alteri, quæ & subiectimus. Hæc Serapion scribit.

De libris Clementis. Cap. XI.

Clementis uero libri habentur plurimi, apud nos tamen hi sunt qui in- Libri Clem-
uentur potuerunt:
spicentes libri octo, quos hoc modo prætitulauit, TITI FLAVII CLE- drini.
MENTIS DE VERA PHILOSOPHIA COMMENTARIJ SCIEN-
TIAE spicentes.

spicentes autem nos possumus intelligere, tanquam opus uarii contex-
tum, sunt & alijs eiusdem:
spicentes libri octo, quos nos possumus informationum vel Dispositio-
num nominare. In quibus nominatum Pantenius meminist, tanquam proprii
magistris, & expositiones ipsius plurimas scribit, & traditiones eius operi
Pantenius
Stoicus, pre-
ceptor Cle-
mentis.

Ad gentiles exhortatorius. Et alius liber qui dicitur
Pædagogus. Et alius qui superscribitur
Quis est qui possit saluus fieri diues. Est & alius libellus
De Pascha. Et
Disputatio de Ieunio. Et
De obsecratione. Et alius
Exhortatorius ad patientiam. Et alius
Ad Neophytes. Sed & ille qui superscribitur
Canon Ecclesiasticus. Item alius
De his qui iudaicum fonsum in scripturis sequuntur, quem ad Alexandrum
supradictum scribit.

Opus scriptorum quodnam sit.
In scriptoribus non solum ea quae ex divinis scripturis sumperat sternit, sed & ea quae apud Graecos autores habentur. Vtile namque ei uisum est, in illo opere comparare ac conferre sibi inuenire dogmata, uel ea quae divinitus sancta sunt, uel qua sapientibus Graecorum inuentu, uel etiam qua ceteris barbaris uisa sunt. Arguit etiam haereticorum errores, historiam quoq; inibi plurimam texit, & ex omnibus materia nobis eruditio[n]is perfecte composuit. Vnde merito libros *scriptorum quodnam* appellavit, id est laetitia quadam & uaria diversitate contextos. Vtitus sane exemplum etiam ex his libris, qui à nonnullis minime recipendi uidentur, id est, ex Sapientia qua dicitur Salomonis, & ex Sapientia Sirach, quæ appellatur Ecclesiasticus apud Latinos. Sed & de Barnabæ & Clementis epistola ponit exempla. Vtitus etiam de epistola Iudei. Meminit præterea & scriptorum antiquorum Tatiani cuiusdam & Celsiani, uel utriusque Chronica scripsit. Philonis quoq; & Aristoboli, & Iosephi, ac Demetrii, & Euipoliti Iudaorum scriptorum: conferens etiam antiquissimis Graecorum Mosea nostrum, Iudaorum genus genitius esse comprobat: multaq; alia instrumenta optimatur in institutionum

Clementis non in illo opere contexuit. Et inter cetera hoc in primo libello indicat, quod i[de]o post apostole non longe post Apologetos fuerit, promittitque commentarios se in Gene poftolos suum scripturam. In libello autem quem scriptis de Pascha, constitutus extorquen sibi à fratribus, ut ea quae à presbyteris, id est à successoribus Apologetorum uoce sola tradita sunt, describeret in libris, ac posteris traderet. Meminit ibi Melitonis & Irenei ceterorumque, quorum etiam quoddam narrationes inseruit. In libris uero scriptorum quodnam, id est, informationum, ut breueriter dicam, uniuersitatem pariter scripturarum diuinam compendiosi distinctionibus explanauit. In quibus ne ea quidem quæ apocrypha à quibusdam habentur, præteriit, ut est Petri revelatio. De epistola uero ad Hebreos ita disserit, quod manu[m] Pauli sit Apostoli: scripta sit autem Hebreo sermoneta quam Hebreis: à Luca uero, qui erat Pauli discipulus, interpretata in Graecum: unde & illius eius magis similis uideatur libello illi, quæ Lucas de Apostolorum actibus scripsit. Quod autem superscriptionem solitam imbi non habet, id est, Paulus Apostolus, hoc effectionis ostendit, quia præiudicatum Hebreis erat de Pauli nomine, ne eius dicta suscipiantur: & idcirco prudenter declinasse, ne statim in principio Pauli nomine inspecho, lectione eius repudiaretur. Post pauca uero addit etiam hæc. Et sicut, inquit, beatus presbyter dicebat, quia Dominus, Apostolus omnipotens dicitur misericordia patris.

Christus A-
postolus Dei
Evangeli-
rum ordo.

that & Marci, causam uero fuisse Euangelij secundum Marcum huiusmodi: Cum Petrus Roma publice prædicaret verbum Dei, & in spiritu ex aliis idipsum, posuisset Euangeliū, auditores rogasse Marcum, qui olim iam se factor ipsius fuisset, concilbere ea quæ leiebat ab Apostolo prædicata. Cumq; id factum Petrus postmodum cognouisset, si et fieri ipse non uallerit, tamen factum non prohibuisset. Ioannem uero postmodum dicit, cum uidisset quod eamagis que secundum carnem sunt, in euangelij haberentur, deprecatu a discipulis, scriptis etiam quæ ad spiritum pertinent. Vnde repletus spiritu, euangeliū spirituale conscripsit. Hæc Clemens Alexander uero, de quo superius memorauimus, Clemensis simul & Pantani ad Origenem scribens meminit, uelut qui sibi etiam in corpore nō fuerint. Scribit autem hoc modo: Hoc enim & voluntatis Dei fuit, sicut ipse nosl, ut amicizie quæ mihi à patribus fuerint, inuolatæ durarent, in uero & ardenti[u]s ac robustius augerentur. Patres autem nouimus beatos illos qui nos præcesserunt, ad quos paulo p[ro]st[er]et etiam nō abilissimus, Panthenum dico dominum meum uere beatum, & sanctum Dominum meum Clementem, qui me in multis instruxerint & & li qui alij tales sunt, per quos etiam te cognoui uirum per cuncta egregium, & Dominum nih[il] & fratrem. H[oc] quidem ita se habent. Adamantius autem (era & hoc nomen Origeni) cum per illud tempus Ze adamantius romani ueni. phyrinus Romanus eccl[esi]e præsideret, Romanum uenit, sicut ipse in quadam loco scriptis dicens: Votis libi fuisse, ut antiquissimam Romanorum uideret eccl[esi]am. Vbi non multo tempore peracto, ad inuincutum docendi officium Alexandriam redire festinat. Ibiq; cum omni sollicitudine & studio religio suscepit opus explebat. Demetrio tunc episcopo non solum hortante se & confouente, uerum etiam præ ferente quatenus fratribus diuinæ eruditio[n]is non desellerit instructiones.

De Heraclia. Cap. XII.

Nterea cum uideret Origenes non se sufficere ad omnia, id est, uel in profundiioribus & diuinioribus prætractandis, uel in lancis scripturae explanationibus differendis, uel etiam in eorum qui quoniam fidei addebantur instructionibus uel institutionibus adimplendis: ex quibus omnibus respirare quidem ei unitus saltem horæ liberum tempus dabatur, dum semper ex alijs in alia vocaretur, ita ut à prima luce usq; ad profundam uesperam nunquam celare auditorium suum, alijs uero non disce demibus dum uerbi Dei dulcedine conligati sunt: utilis esse ratus est, segregare incipientium turbas, & uni ex discipulis suis plenariam & optimè instruendo uito, atq; in omnibus uirtutib; libi probato, Heraclia tradere, par. Heraclia hypo ticipemq; cum officiis sui ac laboris afflumere. Erat enim & in sermone disserit didascalus Origenius, & in omnibus philosophicis eruditio[n]ibus apprime institutus. H[oc] ergo tradendi prima elementa incipientibus delegat officium, libi uero perfectorum instructiones referat.

Quantum fudi fuerit Origenes erga scripturas diuinias.

Nter cetera quoque eruditio[n]um suarum studia, ne illud quidem omissemus. Origenes perscrutari & addiscere etiam Hebreæ lingua uitutem, uta. Hebreæ. Editiones ue- gnolet, uel ea quæ à ludovicis Hebreis literis legitur qualia sint, ue- teris Testame- ta etiæ editionum diueritas, ita ut præter istas quæ in uisu sunt Aquilæ, uel ti diuersæ Ex- Symmachii, uel Theodosianis, inuenient etiam alias in abconditis ac secer-emplaria uet. Teſt. columnæ

DD tis la-

ECCLESIASTICAE HISTORIAE

*sunt variae editio
nibus comple
tissimis.*

tis latentes: in quibus ne nomina quidem interpretum reperit scripta. Hoc autem solum dicit, de eis, quod alias quidem in Actiaco liture apud Nicopolim, aliam in Hiericho, atque in alijs alias repererit locis: unde & illos famulosissimos codices primus ipse compositus, in quibus per singulas columnulas a regione separatum opus interpretis uniuscuiusque delcripsit: ita ut primò omnium ipsa Hebreæ uerba Hebraicæ literis poneret, secundo in loco per ordinem Gracis literis è regione Hebreæ uerba describeret, tertiam Aquilæ editionem subiungeret, quartam Symmachii, quintam Septuaginta interpretum, quæ nostra est, sextam Theodotionis colloquaret. Et propter huiusmodi compositionem exemplaria ipsa nominauit *exemplaria*, id est, sexuplici ordine concirpta. In Psalterio autem, & alijs psalmis interferit aliqua etiam de ceteris istis editionibus: quas quoniam sine nomine autorum repererat, sextam & septimam editionem nominauit.

De Symmacho interprete. Cap. X I I I.

Symmachus in **C**lendum tamen est, quod ex istis ipsis interpretibus Symmachus E
terpes, Hebreis fuit. Sibioneus fuerit, que est haeresis asserebat Christum de Ioseph & Mariana
tum hominem purum fuisse, & legem ritu iudaico esse feruandam, sicut
iam superius memorauimus. Sed & commentarios quosdam Symmachus
ipse conscripsit, in quibus conatur de Euangelio secundum Mattheum au
toritatem sua haereses confirmare. Hac igitur Origenes cum interpretatio
ne ipsius Symmachi scribit se apud lullianum quandam reperisse, que se di
ceret hos liberos ab ipso Symmacho suscepisse.

De Ambrosio & studio Origenis. Cap. XV.

Ambrosius va
lentinius fa
ctis respi
cit ab Orige
ne monitus
coeurit
ab Origene
in his & Ambrosius quidam, uir & genere & literis sat is clarus, cum Valentinius dogmatis sectator existeret, secundum veritatem catholica fidelis ab Origene conuictus: & tanquam ueri lumen splendore radiatus, reliquis errorum tenebris, ad ecclesias se catholicas lucem splendoremq; conuerit. Sed & ali plures eruditu uiri, & in scientia literarum admodum nobiles, cum de Origene gloriolissima per omnem locum celebratur opinio, certe non confunduntur ab origine, sed exinde uero ueritate, ut uero ueritate.

Origenes do-
ctio[n]e invenitur. Et cum ab eis etiam tamquam communione, dei quod suscep-
tor inerat mentis sententia ad audiendum tenendam uteritatem inume-
ti etiam ab hereticis uenientes conuicti per eum, & penitentes, ab errore
cessabat philosophorum quoq[ue] opinatisimis quicq[ue], & qui in summo nomi-
ne habebant, tam in nostris eum, quam in suis, magistrum incomparabi-
lem facebant. Erat namq[ue] ei mos iste, ut si quos nostrorum adolescentulo-
rum ingeniosos uideret, & lectioni latius deditos, traderet eis etiam ea quibus
philosophi uel primis elementis discentes imbure solent, id est, uel
Geometriae partes, uel Arithmeticæ disciplinae, & si qua alia ad instructio-
nem pertinent disputandi. Si quido igitur necessitas poposcisset, ut aliquia
marcas disci-
plinae de libris philosophicis explanaret, etiam ab ipsis eruditissimis in illa discipli-
na plurim.
na curis, cum tanta admiratione audiebatur, ut summus anuid illis, & quali-

unus ex veteribus & primis illis autoribus philosophus haberetur. Multos etiam idiotas & imperitos ad discendum cohorتابatur, dicere non parum ad intelligentiam scripturarum emolumenit eis conferit, si aut in liberalibus literis, aut etiam in philosophicis exercerentur. Dicebat enim hanc nostram ueram esse philosophiam, cuius partes illa Graecorum, qua uera non est philosophia, praecepisset. Non ergo aiebat idcirco debere partes fusas immittere ueritatem, quia eas libi praueniens falsitas vindicaret. Denique ex-

LIBER SEXTVS.

stunt testes studiorum eius plurimi etiam apud philosophos, quorum non nulli libros suos ad ipsum scribabant, alij autem iudicio eius comprobando deferabant. Denique etiam ille qui apud Siciliā aduersus nos libros cōscriptis Porphyrius, quibus diuinā volumina criminatur, cum ad explanatio- nes eorum uenisset, nec inuenit et aliquid in commentarijs Origenis, cui culpam posset ascribere, ad conuicia & maledicta se cōuerit, & maculas ei infigit, omni apud nos laude dignissimis, in quibusdam quidem uera dicen- do, in quibusdam autem more falso fingendo. Et nunc quidem eum tanquam philosophum miratur, nunc uero tanquam Christianum notat. Audi denique quibus de eo uerbis prosequitur. Adhaerent, inquit, de Christianis loquens, in epiſtis Iudaicarum Icripturarum, in quibus cū abſolutio ex- planatio nulla sit, ad quādā se narrationes in congruous in conuenientēs sōcō- vertunt, qua non tam explanationes sint in his que obscura sunt, quam lau- dem plausimē differentibus conferant. Nam ea que Moyses agresti & sim- plici sermone conscripsit, diuinitus lancita, & figuris atq; enigmatis ob- recta confirmantur, atq; ingenitus repleta mysteriis, inflati mente ac tumidi, obturbata in semperipsis rationis humanae iudicio sacramenta parant, in qui- bus imperitis & agrestis scriptor explicare se non ualeat. Et post aliquanta iterum dicit: Huius aut absurdissima expositionis initū proceſſiū a ūro, quem etiam ego adhuc eum esse ualde parvulus, uidi arcem totius eruditio- nis tenentem, sicut etiam ex his que posteritatis memoria tradidit uoluminib; comprobatur. Origenes hic est, cuius ingens gloria inter eorum magistris **Origenes audi habetur. Hic namq; auditor Ammonius fuit, qui summam laudam inter ph̄i τον Ἀμμονίου lophilos ph̄aceſores nostros tenuit. Sed Origenes quantum quidem ad philophi- eruditio- nem pertinet literarum, totum penē in lemetipsum transfudit ma- gisterium. Quantum uero ad uitā rectā lineam & sanum propositum spe- ciat, doctori contrarium iter abit. Ammonius quippe quāt; Christianus fit **Ammonius.** illē a parvulo, & ex Christianis parentibus genitus, postquam ad aetatem sapienti uenit est, & philosophiae fanum contigit, continuo ad legitimū uitā se contulit cursum. Origenes è contrario quum esse paganus, & gentili- bus, id est Græcorum studijs eruditus, ad ritum religionis barbarum decli- nauitq; se conferendo, omne illud præclarum ingenium philosophicis lite- ris expositum uitiauit atq; corrupit; dum uitam quidem tanquam Christia- nus & simius agit, doctrinā uero & eruditio- nis Gracorum praefulgidum lumen inepit & fabulosis narrationibus occupavit. Atque huius quippe fuerat omnia Platonis secreta. Instituti fuerat in libris Numeñi, & Chro- ni, & Apolloniani, & Longini, sed & Moderati atq; Nicomachi. In Pytha- gorici uero summorum uiorum non eum latuere commentarij. Attigit etiam Charemonis Stoici, & Cornuti uolumina. Ex quibus omnia secreta quæcumq; & mystica apud Græcos habentur assumens, tituli barbaro & su- perstitionibus ludaicis coaptavit, ac philosophorum gloriam ad dogmata externa & peregrina cōuerit. Hæc Porphyrius in tertio aduersum Christia- nos libro scribit, in uno uera, in altero falso commemorans. Nam de studijs & ingenij potentia supra dicti uiri, haud procul quām se habet ueritas, retu- lit. Quod uero de superstitione gentilium ad Christianorum cultum cōmemo- rat eum esse translatum, & Ammonius à Christianis ad errores paganorum delaplasm, manifestissime refellitur. Origeni quippe fidēs & disciplina Chri- sti ab aliis atq; atruis seruabatur. Nam de patre martyre paulo ante retulii- mus. Ammonius uero fidem Christi quod etiam inter studia integrum illi- batamq; seruauerit, quoadusq; ultimum uitę spiritum exhalareret, testes sunt **Origenis maior****